Sifatli ta’lim – yorqin kelajak

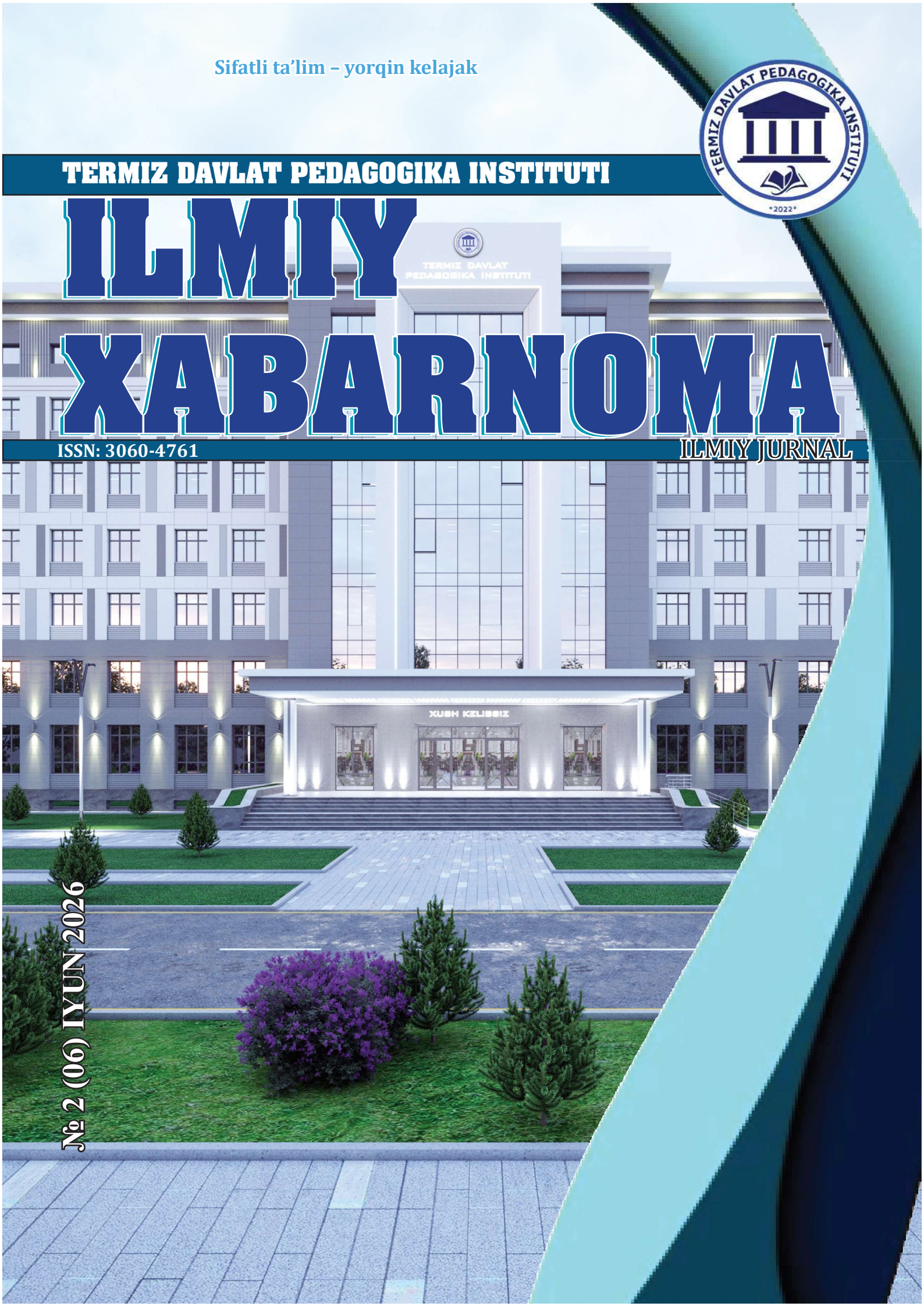
TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ILMIY XABARNOMA

ISSN: 3060-4761

ILMIY JURNAL

№ 2 (06) IYUN 2026

SIFATLI TA'LIM – YORQIN KELAJAK

ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARNOMASI

SCIENTIFIC BULLETIN OF TERMEZ STATE
PEDAGOGICAL INSTITUTE

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТЕРМЕЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

TERDPI ILMIY XABARNOMASI

2026/ № 2

O'zR OAK ning 2025-yil 24-sentabrdagi
375/5-sonli qarori bilan milliy ilmiy nashrlar
ro'yxatiga kiritilgan

Termiz – 2026

ISSN: 3060-4761

Muassis:
Termiz davlat pedagogika instituti

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARNOMASI

ILMIY-USLUBIY JURNAL
Jurnal bir yilda bosma va elektron (o'zbek, rus, ingliz tillarida) shaklda chop etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 6-iyundagi № 303723-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Matnlarda foydalanilgan manba, ko'chirma, mazmun va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgar. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 12.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 26,25
Ofset bosma. Ofset qog'ozi.
Adadi: 100 nusxa
Bahosi kelishilgan narxda.
Buyurtma: 174
Tahririyat manzili: Termiz tumani "Yangiobod" MFY, At-Termiziy ko'chasi 1-A uy.
"TerDU bosmaxonasi"da chop etildi.
Bosmaxona manzili: Termiz shahri, A.Navoiy ko'chasi, 42 uy.

BOSH MUHARRIR:
Xasanov Azizbek, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Kuldasheva Shaxnoza, kimyo fanlari doktori (DSc), professor

TEXNIK MUHARRIR:
Qurbanov Abdimalik, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

MAS'UL KOTIB:
To'rayev Ro'ziboy, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

TAHRIR HAY'AT A'ZOLARI:
Bernd Müller-Jacquier,f.f.d, professor (Germaniya)
Ponomaryova Lyudmila, p.f.d, professor (Rossiya)
Gerasyov Aleksandr, p.f.d, professor (Rossiya)
Buligina Yelena, f..f.d, professor (Rossiya)
Eshmetov Izzat, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Abdikamalova Aziza, k.f.d, professor (O'zbekiston)
Salixanova Dilnoza, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Jumaeva Dilnoza, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Sagdullayeva Dilafruz, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Turamuratov Ulug'bek, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Norbo'tayev Xo'shboq, p.f.d,(DSc) professor (O'zbekiston)
To'rayev Rasul, f.m.f.n, professor (O'zbekiston)
Shamuratova Nagima, q.x.f.d. (DSc), professor (O'zbekiston)
Saidov Chorixon, f.m.f.d, professor (O'zbekiston)
Bozorov Lutfulla, k.f.d., (DSc) (O'zbekiston)
Mahmudov Yusup, p.f.d, professor (O'zbekiston)
Xudoyqulov Xol, p.f.d, professor (O'zbekiston)
Alimov Parda, f.f.d, professor (O'zbekiston)
Xoliqnazarov Begali, b.f.n, dotsent (O'zbekiston)
Qodirov Baxtiyor, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Tojiyev Panji, t.f.d,(DSc), dotsent (O'zbekiston)
Qosimov Shavkat, PhD, professor (O'zbekiston)
Saidaxmatov Sharifbek, t.f.f.d., PhD,dotsent (O'zbekiston)
Xudoyberdiyev Shuxrat, PhD,dotsent (O'zbekiston)
Umarov Aziz, PhD (O'zbekiston)
Abduraxmonov Eldor, k.f.d, ,(DSc), professor (O'zbekiston)
Shabbazova Dilfuza, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Nuritdinova Xurshida, PhD (O'zbekiston)
Quvvatova Mohira, PhD (O'zbekiston)
Mardonova Lobar, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Nurmatov Norqobil, q.x.f.d, (DSc), professor (O'zbekiston)
Ismailov Botir, PhD, (O'zbekiston)
Sattorov Sardor, PhD (O'zbekiston)
Allamuradov Anvar, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Kabilova Sayyora, PhD (O'zbekiston)
Ismailov Murodulla, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Eshmuradov Olmosbek, PhD,dotsent (O'zbekiston)
Isayev Oybek, Phd (O'zbekiston)
Norliyev Rustam, f.f.n, dotsent (O'zbekiston)
Berdiyeva Muhabbat, Phd, professor (O'zbekiston)
Shirnazarova Zamira, Phd,dotsent (O'zbekiston)
Narbasheva Mexri, p.f.n, professor (O'zbekiston)
Kuzimurotova Dinara, Tahririy-nashriyot bo'limi muharriri (O'zbekiston)

ISSN: 3060-4761

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Хасанов Азизбек, доктор педагогических наук (DSc), профессор.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:
Кулдашева Шахноза, доктор химических наук (DSc), профессор

ТЕХНИЧЕСКИЙ РЕДАКТОР:
Курбанов Абдималик, доктор философии по техническим наукам (PhD)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:
Тураев Рузибой, доктор философии по педагогическим наукам (PhD)

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:
Бернд Мюллер-Жакье, д.ф.н., профессор (Германия)
Пономарева Людмила, д.п.н., профессор (Россия)
Герасёв Александр, д.п.н., профессор (Россия)
Булыгина Елена, д.ф.н., профессор (Россия)
Эшметов Иззат, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Абдикамалова Азиза, д.к.н., профессор (Узбекистан)
Салиханова Дильноза, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Джумаева Дильноза, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Сагдуллаева Дилафруз, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Турамурадов Улугбек, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Норбутаев Хушбок, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Тураев Расул, к.ф.м.н, профессор (Узбекистан)
Шамуратова Нагима, д.с.н, профессор (Узбекистан)
Саидов Чорихон, д.ф.м.н, профессор (Узбекистан)
Бозоров Лутфулла, д.т.н. (Узбекистан)
Махмудов Юсуп, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Худойкулов Хол, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Алимов Парда, ф.ф.н, профессор (Узбекистан)
Халикназаров Бегали, к.б.н, доцент (Узбекистан)
Кодиров Бахтиёр, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Таджиев Панджи, д.т.н., доцент (Узбекистан)
Касимов Шавкат, д.ф.п.н, профессор (Узбекистан)
Саидахматов Шарифбек, д.ф.и.н, доцент (Узбекистан)
Худойбердиев Шухрат, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Умаров Азиз, д.ф.п.н, (Узбекистан)
Абдурахманов Эльдор, д.х.н., профессор (Узбекистан)
Шаббазова Дилфуза, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Нуритдинова Хуршида, д.ф.п.н (Узбекистан)
Кувватова Махира, д.ф.п.н (Узбекистан)
Мардонова Лобар, д.ф.ф.н, доцент (Узбекистан)
Нурматов Норкабил, д.с.н., профессор (Узбекистан)
Исмаилов Ботир, д.ф.п.н (Узбекистан)
Сатторов Сардор, д.ф.п.н (Узбекистан)
Алламурадов Анвар, д.ф.п.н. доцент (Узбекистан)
Кабилова Сайёра, д.ф.ф.н, (Узбекистан)
Исмаилов Муродулла, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Эшмурадов Олмосбек, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Исаев Ойбек, д.ф.и.н (Узбекистан)
Норлиев Рустам, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бердиева Мухаббат, д.ф.п.н, профессор (Узбекистан)
Ширназарова Замира, д.ф.ф.н, доцент (Узбекистан)
Нарбашева Мехри, к.п.н. профессор (Узбекистан)
Кузимуротова Динара, редактор редакционно-издательского отдела, (Узбекистан).

Основатель:
Термезский государственный педагогический институт

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТЕРМЕЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

Журнал издается в печатном и электронном виде (на узбекском, русском, английском языках) в течение одного года.

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан свидетельством № 303723 от 6 июня 2024 года.

Авторы несут ответственность за достоверность источников, выдержек, содержания и информации, используемых в текстах. При копировании из журнала необходимо указывать источник.

Разрешение получено: 12.06.2026.
Размер бумаги: 70x85.
Печатная форма: 26,25.
Офсетная печать.
Офсетная бумага.
Количество: 100 экз.
Цена указана по договорённой цене.
Заказ: 174
Адрес редакции: Термезский район, «Янгиабад» МФМ, улица Ат-Термизи, дом 1-А.
Отпечатано в типографии «ТерГУ».
Адрес типографии: город Термез,улица А.Навоий, дом 42.

ISSN: 3060-4761

Founder:
Termiz State Pedagogical Institute

SCIENTIFIC BULLETIN OF TERMEZ STATE PEDAGOGICAL INSTITUTE

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL

The magazine is published in printed and electronic form (in Uzbek, Russian, English) in one year.

Registered by the Information and Mass Communications Agency under the Presidential Administration of the Republic of Uzbekistan with certificate No. 303723 dated June 6, 2024.

The authors are responsible for the accuracy of the sources, excerpts, content and information used in the texts. When copying from a journal, the source must be noted.

Permission to print: 12.03.2026
Paper size: 70x85
Printing plate: 26.25
Offset printing.
Offset paper.
Quantity: 100 copies
Price at the agreed price.
Order: 174
Editorial address: Termez district, «Yangiabad» MCK, At-Termiziy street, 1-A.
Printed at the "TerSU printing house". Address: Termez city, A.Navoiy street, 42.

THE EDITOR-IN-CHIEF:
Xasanov Azizbek, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Kuldasheva Shakhnoza, Doctor of Chemical Sciences (DSc), Professor

TECHNICAL EDITOR:
Qurbanov Abdimalik, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences

RESPONSIBLE SECRETARY:
Turaev Ruziboy, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:
Bernd Müller-Jacquier, Doctor of Philological Sciences, Professor (Germany)
Ponomaryova Lyudmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Gerasyov Aleksandr, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Buligina Yelena, Doctor of Philological Sciences, Professor (Russia)
Eshmetov Izzat, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Abdikamalova Aziza, Doctor of Chemical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Salikhanova Dilnoza, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Jumaeva Dilnoza, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Sagdullayeva Dilafruz, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
To'ramuratov Ulug'bek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Norbo'tayev Xo'shboq, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. (Uzbekistan)
To'rayev Rasul, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Prof. (Uzbekistan)
Shamuratova Nagima, Doctor of Agricultural Sciences (DSc), Prof. (Uzbekistan)
Saidov Chorikhon, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. (Uzbekistan)
Bozorov Lutfulla, Doctor of Technical Sciences (DSc), (Uzbekistan)
Mahmudov Yusup, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Khudoyqulov Khol, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Parda Alimov, Candidate of Philological Sciences, Professor (Uzbekistan)
Xoliqnazarov Begali, Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, (Uzbekistan)
Qodirov Baxtiyor, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Tojiyev Panji, Doctor of Technical Sciences (DSc), Associate Professor (Uzbekistan)
Qosimov Shavkat, PhD, Professor (Uzbekistan)
Saidakhmatov Sharifbek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Khudoyberdiyev Shuxrat, PhD (Uzbekistan)
Umarov Aziz, PhD (Uzbekistan)
Abduraxmonov Eldor, Doctor of Chemical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Shabbazova Dilfuza, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Nuritdinova Khurshida, PhD (Uzbekistan)
Quvvatova Mohira, PhD (Uzbekistan)
Mardonova Lobar, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Nurmatov Norqobil, Doctor of Agricultural Sciences (DSc), Profess. (Uzbekistan)
Ismailov Botir, PhD (Uzbekistan)
Sattorov Sardor, PhD (Uzbekistan)
Allamuradov Anvar, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Kabilova Sayyora, PhD, (Uzbekistan)
Ismailov Murodulla, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshmuradov Olmosbek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Isayev Oybek, PhD (Uzbekistan)
Norliyev Rustam, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Berdiyeva Muhabbat, PhD, Professor (Uzbekistan)
Shirnazarova Zamira, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Narbasheva Mexri, Candidate of Psychological Sciences, Professor (Uzbekistan)
Kuzimurotova Dinara, Editor, Editorial-Publishing Department (Uzbekistan)

ISSN: 3060-4761
TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

UDK 378.1:37.07
ORCID: 0009-0004-1958-9457

KUDRATOV KOZIM KARIMOVICH
Guliston davlat universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektor, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
E-mail: kudratov_kozim@guldu.uz

TYUTORLAR BOSHQARUV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA ILMIY YONDASHUVLAR TAHLILI

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari hamda unga tayanuvchi ilmiy yondashuvlar tizimli va tanqidiy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy oliy ta'limda tyutorlik faqat talabaning o'quv faoliyatini kuzatish yoki maslahat berish vazifasi bilan chegaralanmay, balki akademik moslashuv, individual ta'lim trayektoriyasini qo'llab-quvvatlash, motivatsiyani barqarorlashtirish, ta'lim sifatini monitoring qilish va talabaning shaxsiy-kasbiy rivojlanishini boshqarishning muhim institutsional mexanizmiga aylanib bormoqda.

KALIT SO'ZLAR: *tyutorlik faoliyati, boshqaruv faoliyati, oliy ta'lim, nazariy-metodologik asoslar, ilmiy yondashuvlar, tizimli yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, raqamli transformatsiya, infotainment texnologiyalari, talaba markazli ta'lim, kvalimetrik baholash, akademik moslashuv, individual ta'lim trayektoriyasi.*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЬЮТОРОВ И АНАЛИЗ НАУЧНЫХ ПОДХОДОВ

АННОТАЦИЯ: В данной статье систематически и критически анализируются теоретические и методологические основы развития управления наставничеством в высших учебных заведениях и научные подходы, лежащие в их основе. В современном высшем образовании наставничество не ограничивается задачей мониторинга или консультирования студентов по вопросам учебной деятельности, а становится важным институциональным механизмом академической адаптации, поддержки индивидуальной образовательной траектории, стабилизации мотивации, контроля качества образования и управления личностным и профессиональным развитием студента.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *наставничество, управление, высшее образование, теоретические и методологические основы, научные подходы, системный подход, компетентностный подход, личностно-ориентированный подход, цифровая трансформация, информационно-развлекательные технологии, студентоцентрированное образование, квалиметрическая оценка, академическая адаптация, индивидуальная образовательная траектория.*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF TUTORS' MANAGEMENT ACTIVITIES AND ANALYSIS OF SCIENTIFIC APPROACHES

ABSTRACT: This article systematically and critically analyzes the theoretical and methodological foundations of the development of tutor management in higher education institutions and the scientific approaches based on them. In modern higher education, tutoring is not limited to the task of monitoring or advising students' academic activities, but is becoming an important institutional mechanism for academic adaptation, supporting individual educational trajectory, stabilizing motivation, monitoring the quality of education, and managing the student's personal and professional development.

KEYWORDS: *tutoring, management, higher education, theoretical and methodological foundations, scientific approaches, systematic approach, competency-based approach, person-centered approach, digital transformation, infotainment technologies, student-centered education, qualimetric assessment, academic adaptation, individual educational trajectory.*

ISSN: 3060-4761

KIRISH: Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirish masalasi alohida ilmiy-amaliy muammo sifatida shakllanmoqda. Buning sababi shundaki, zamonaviy universitet faqat bilim beradigan muassasa bo'lib qolmay, balki talabani o'quv, ijtimoiy, psixologik va kasbiy jihatdan kuzatib boradigan murakkab boshqaruv tizimiga aylangan. Bunday sharoitda talaba bilan individual ishlash, uning o'quv faolligini monitoring qilish, motivatsion pasayishlarni erta aniqlash, moslashuv muammolarini yumshatish va akademik qarorlarni tezkor qo'llab-quvvatlash uchun tyutorlik instituti zarur bo'ladi. UNESCO oliy ta'limning raqamli transformatsiyasi faqat texnologik yangilanish emas, balki boshqaruv, inklyuzivlik va mas'uliyatli qo'llab-quvvatlashning yangi modelini ham talab qilishini ta'kidlaydi. O'zbekistonda esa 2030-yilgacha oliy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi oliy ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va boshqaruvni takomillashtirishni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi.

Tadqiqot muammosi shundan iboratki, amaliyotda tyutorlik faoliyati mavjud bo'lsa-da, uning boshqaruv komponentlari, nazariy apparati, tashkiliy algoritmlari va samaradorlik mezonlari yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Ko'p hollarda tyutor faoliyati faqat hujjatlashtirish, davomatni nazorat qilish yoki talabalarni ma'lum topshiriqlarga yo'naltirish bilan cheklanib qoladi. Aslida esa tyutorning roli bundan ancha keng: u talabani universitet muhitiga moslashtiradi, individual rivojlanish trayektoriyasini muvofiqlashtiradi, muammoli vaziyatlarni erta aniqlaydi, akademik tavakkalchiliklarni kamaytiradi, o'qituvchi, dekanat, ota-ona va talaba o'rtasidagi kommunikativ ko'prik vazifasini bajaradi. 2025-yilgi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 656-son qarori bilan tasdiqlangan nizomda ham tyutorlik faoliyatining maqsad-vazifalari, tashkil etish va boshqarish tartibi, malaka talablari va muvofiqlashtirish mexanizmlari alohida belgilangan. Bu esa mavzuning normativ asosga ega ekanini va ilmiy tadqiq etilishi uchun real ijtimoiy buyurtma mavjudligini ko'rsatadi.

Mavzuning jahon miqyosidagi dolzarbligi shundaki, hozirgi oliy ta'lim tizimlari talabalarni jalb qilish, akademik ortda qolishni kamaytirish, individual yordam ko'rsatish va moslashuvni boshqarishning samarali usullarini izlamoqda. UNESCO IESALC 2026-yilgi sharhida oliy ta'lim tizimlari mas'uliyatli va kelajakni ko'zlagan raqamli strategiyalarni qabul qilishi lozimligi, sun'iy intellekt va boshqa innovatsiyalar oliy ta'limdagi boshqaruv va qo'llab-quvvatlash funksiyalarini qayta ko'rib chiqishni talab etishi qayd etiladi. Frontiers in Education jurnalidagi 2024-yilgi tadqiqotlarda universitet tutoring dasturlari talabalarni jalb etish, qiziqish va sadoqatni kuchaytirishda ijobiy samara berishi ko'rsatilgan. Bu esa tyutorlikni epizodik emas, balki strategik boshqaruv mexanizmi sifatida baholashga asos yaratadi.

Respublikamiz miqyosida ushbu mavzuning dolzarbligi yanada keskinroq seziladi. O'zbekistonda oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi ta'lim sifatini oshirish, boshqaruvni takomillashtirish, xalqaro raqobatbardoshlikni kuchaytirish va ta'limni ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlar bilan bog'lashni ko'zda tutadi. Bu jarayonda talaba bilan individual ishlash mexanizmlarining samarali bo'lishi strategik ahamiyatga ega. 2025-yilgi tyutorlik nizomida talabalar bilan individual ishlash mexanizmlarini takomillashtirish, tyutorlik faoliyatini tashkil etish va boshqarish, malaka talablari hamda muvofiqlashtirish bo'yicha alohida qoidalar belgilangan. Demak, mavzu nafaqat nazariy, balki to'g'ridan-to'g'ri davlat siyosati va amaliy boshqaruv ehtiyojidan kelib chiqadi [9][10].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR: So'nggi yillardagi xalqaro adabiyotlar tyutorlik, mentoring va student support masalalariga katta e'tibor qaratayotganini ko'rsatadi. Biroq ushbu tadqiqotlar ichida aynan "tyutorlar boshqaruv faoliyati" tushunchasi nisbatan kam ishlangan. Carmen Dumitru va hammualliflar onlayn ta'lim muhitida peer tutoring, guided learning va academic supervision kombinatsiyasi talabalarning qiziqishi, e'tibori va jalb etilishini oshirishini ko'rsatgan. Tadqiqotning kuchli tomoni - eksperimental metodologiya va tutoringning amaliy ta'sirini aniq o'lchashga urinishdir. Zaif tomoni esa shundaki, unda tyutorning universitetdagi institutsional boshqaruv roli emas, balki o'quv jarayonidagi qo'llab-quvvatlash vazifasi markazga olingan. Shu sababli bu ish sizning mavzuingiz uchun nazariy asos bersa-da, bevosita boshqaruv modelini bermaydi [1].

Mikkel Godsk va Karen Louise Møller oliy ta'limda ta'lim texnologiyalari yordamida student engagementni oshirish bo'yicha yirik sharh tayyorlab, sakkiz turdagi texnologiya va 61 amaliy tavsiyani taklif etgan. Bu ishning afzalligi - unda texnologiyalarni shunchaki vosita emas, balki pedagogik jalb etish omili sifatida ko'rishidir. Mazkur xulosa tyutorlik faoliyati uchun ham juda dolzarb, chunki raqamli platforma, interaktiv kontent, feedback tizimlari va analitik vositalar tyutor ishini samarali qilishi mumkin. Ammo tadqiqotda tyutorning o'zi mustaqil boshqaruv subyekti sifatida ajratilmaydi; texnologik vositalar ko'proq umumiy o'qitish jarayoni doirasida tahlil qilinadi. Demak, bu manba digital komponentni kuchaytiradi, biroq tyutorlik boshqaruvining institutsional chegaralarini belgilamaydi [2].

Frontiers in Education'dagi yana bir muhim ish - Villarrubia Zúñiga va hammualliflarning universitet

tutoring dasturlarining barqarorligi va ta'limiy liderlikka ta'siri haqidagi case study maqolasidir. U yerda Ispaniya va Marokashdagi dasturlar taqqoslanib, universitet tutoring tizimlarida barqarorlikka to'sqinlik qiluvchi omillar ko'rib chiqiladi. Mazkur maqolaning kuchli tomoni shundaki, u tutoringni individual emas, dastur va liderlik nuqtai nazaridan baholaydi. Bu sizning mavzuingizga yaqinroq. Biroq unda ham tyutorlar boshqaruv faoliyatining ichki tuzilmasi, kompetensiyalar majmuasi va raqamli-infotainment integratsiyasi alohida ishlab chiqilmagan [3].

So'nggi xalqaro tadqiqotlarda AI va adaptiv ta'lim yo'nalishi kuchayib bormoqda. Eileen du Plooy, Daleen Casteleijn va Denise Franzsen personalized adaptive learning bo'yicha sharhida adaptiv tizimlar akademik natija va engagementni yaxshilashi mumkinligini ko'rsatadi [4]. Haoran Bai, Wing Cheung Lui va Paul Vinod Khiatani GPTutor asosidagi tadqiqotida generativ AI bilan ishlovchi intelligent tutoring system talaba jalb etilishi uchun istiqbolli ekanini ko'rsatadi. William Villegas-Ch va hammualliflar esa STEM ta'limida adaptive intelligent tutoring systems shaxsiy feedback orqali o'quv samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi [5]. Bu ishlar zamonaviy tyutorlik faoliyati texnologiyadan ajralmasligini ko'rsatadi, biroq ular odatda "raqamli tutor"ga ko'proq e'tibor beradi; universitetdagi inson-tyutorning koordinatsion, tarbiyaviy va boshqaruv funksiyalarini yetarli yoritmaydi. Shu jihatdan, bu adabiyotlar kuchli texnologik fon bersa-da, sizning mavzuingizdagi boshqaruv tabiatini to'liq qamrab olmaydi.

Generativ AI bo'yicha sistematik sharhlar ham mazkur mavzu uchun muhim. Yufeng Qian 2025-yilgi sharhida ChatGPTdan keyingi ikki yil ichida generativ AI oliy ta'limda tez kirib kelganini, ayniqsa o'quv materiallari, fikr bildirish va individual yordamni qo'llab-quvvatlashda sezilarli o'rin egallayotganini ko'rsatadi. Bu holat tyutorlik institutiga ikki xil ta'sir ko'rsatadi: birinchidan, tyutorning ayrim rutinalari avtomatlashtiriladi; ikkinchidan, tyutorning yangi roli - texnologiyadan oqilona foydalanish, etik nazorat va individual talaba ehtiyojiga moslashtirish - kuchayadi [6]. Demak, zamonaviy adabiyotlar tyutorlikning yo'qolishini emas, aksincha murakkablashib, boshqaruv nuqtai nazaridan strategik ahamiyat kasb etishini ko'rsatmoqda.

Rus olimlari doirasidagi adabiyotlar boshqa xususiyatga ega. Bu yerda tyutorlik ko'proq individual ta'lim trayektoriyasi, talabani qo'llab-quvvatlash va pedagogik hamrohlik nuqtai nazaridan yoritiladi. Bayborodova, Gruzdev va Tiunchikning tyutorlarni magistratura dasturlari bo'yicha tayyorlashga oid tadqiqoti professional tayyorgarlik masalasini o'rtaga qo'yadi [7]. Bu ishning afzalligi shundaki, tyutorlikni tasodifiy vazifa emas, maxsus tayyorlovni talab qiladigan professional rol sifatida ko'rsatadi. Ammo bu yerda universitet ichidagi boshqaruv algoritmlari, KPI yoki kvalimetrik baholash ko'rsatkichlari hali yetarli darajada ishlanmagan.

NATIJA VA MUHOKAMA. Umumiy tanqidiy xulosa shuki, xorijiy adabiyotlar empirizm va texnologik yangilik jihatidan kuchli, rus adabiyotlari esa tyutorlikning pedagogik va professional mazmunini chuqurroq beradi. Ammo har ikki ilmiy maydonda bir xil muammo saqlanib qolgan: tyutorning universitet boshqaruvi ichidagi maqomi, funksiyalar ierarxiyasi, raqamli va infotainment integratsiyasi hamda kvalimetrik baholash mezonlari yetarli darajada yagona modelga keltirilmagan. Aynan shu bo'shliq mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Tadqiqotning tahlil qismida avvaldan belgilangan kontent-tahlil, qiyosiy-tahliliy va konseptual modellashtirish usullari qo'llanildi. Ilmiy manbalar va normativ hujjatlar asosida aniqlanishicha, tyutorlar boshqaruv faoliyati kamida yetti asosiy komponentdan iborat: maqsadli, mazmuniy, tashkiliy, kommunikativ, diagnostik, texnologik va natijaviy komponentlar. Maqsadli komponent talabaning shaxsiy-kasbiy rivojlanishi va akademik muvaffaqiyatini ta'minlashga qaratilgan; mazmuniy komponent esa tyutor bajaradigan vazifalar majmuini o'z ichiga oladi. O'zbekistonning amaldagi nizomi tyutorlik faoliyatining maqsad-vazifalari, tashkil etish va boshqarish, malaka talablari hamda muvofiqlashtirish kabi yo'nalishlarni ajratib ko'rsatgani bilan ayni modelning normativ poydevorini ta'minlaydi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, xalqaro tadqiqotlarda tyutorlikning eng kuchli natijasi student engagementni oshirish va o'quv motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq. Dumitru va hammualliflar tadqiqotida tutoring va academic supervision kombinatsiyasi talabalar jalb etilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Godsk va Møller sharhida esa ta'lim texnologiyalaridan foydalanish student engagement uchun aniq tavsiyalar bilan boyitilgan. Bundan kelib chiqadiki, tyutorlar boshqaruv faoliyatida kommunikativ va texnologik komponentlar markaziy o'rin egallaydi. Tyutor oddiy kuzatuvchi emas, balki talaba va universitet o'rtasidagi ma'lumot almashinuvi, feedback, yo'naltirish va motivatsion ta'sirni boshqaruvchi subyektdir [8].

Rus ilmiy maktabi tahlili natijasida esa boshqa bir muhim jihat aniqlandi: tyutorlikning samaradorligi tyutorning o'z kompetensiyalariga kuchli bog'liq. Bayborodova va hammualliflar tyutorlarni maxsus

tayyorlash zarurligini ko‘rsatadi; Kim va Yurtaeva ishlari esa tyutorning kompetensiyalari va ta’lim sifati o‘rtasidagi bog‘liqlikni yoritadi. Shu asosda ushbu maqolada tyutorlar boshqaruv faoliyati uchun kompetensiyalar to‘rt blokka ajratildi: kommunikativ-kommunikatsion, analitik-diagnostik, tashkiliy-menejerial va raqamli-texnologik. Mazkur to‘rt blok bir-birini to‘ldiradi va bitta blokning sustligi butun boshqaruv zanjirining samaradorligini pasaytiradi.

Tahlil natijalaridan biri shundaki, tyutorlar boshqaruv faoliyatiga nisbatan yagona ilmiy yondashuv yetarli emas. Tizimli yondashuv tyutorlikni universitet boshqaruvining tarkibiy bo‘g‘ini sifatida ko‘rish imkonini beradi, lekin uning ichki insoniy dinamikasini to‘liq ochmaydi. Kompetensiyaviy yondashuv tyutor shaxsiga e’tibor qaratadi, biroq institutsional va texnologik muhitni ikkinchi o‘ringa suradi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv talaba manfaatini markazga qo‘yadi, lekin boshqaruv samaradorligini o‘lchash mezonlarini yetarli bermaydi. Raqamli yondashuv esa ma’lumotlar, platformalar va analitik vositalarni kuchaytiradi, biroq insoniy qo‘llab-quvvatlashning tarbiyaviy va axloqiy o‘lchamlarini susaytirish xavfini tug‘diradi. Shu bois tadqiqotda integrativ yondashuv eng maqbul variant sifatida asoslandi.

Konseptual modellashtirish natijasida tyutorlar boshqaruv faoliyatining quyidagi zanjiri taklif etildi: “diagnostika - individual rejalashtirish - kommunikativ hamrohlik - raqamli monitoring - motivatsion ta’sir - tahlil va tuzatish - natijaviy baholash.” Bu zanjirning birinchi halqasi diagnostika bo‘lib, unda talabaning ehtiyoji, xavf omillari, motivatsiya holati va akademik muammolari aniqlanadi. Ikkinchi halqa individual rejalashtirishdir; bunda talabaning individual yo‘nalishi va qo‘llab-quvvatlash ssenariysi ishlab chiqiladi. Uchinchi va to‘rtinchi halqalar esa real boshqaruvni ta’minlaydi: doimiy muloqot va raqamli monitoring orqali tyutor erta ogohlantirish tizimini shakllantiradi. Beshinchi va oltinchi halqalar motivatsion va korreksion xarakterga ega. Nihoyat, baholash bosqichi tyutor ishining samaradorligini aniqlashga xizmat qiladi. Mazkur zanjir xalqaro tutoring natijalari, rus kompetensiyaviy yondashuvi va milliy normativ baza sintenzi sifatida ishlab chiqildi.

Infotainment texnologiyalarining roli ham alohida tahlil qilindi. Adabiyotlar ko‘rsatadiki, talaba jalb etilishi ko‘pincha qiziqarli, vizual, interaktiv va emotsional jihatdan ta’sirchan muhit bilan bog‘liq. Godsk va Møller tavsiyalari, shuningdek student engagement bo‘yicha systematik sharhlar, motivatsion dizayn va o‘quv vositalarining didaktik sifatini tyutorlik bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Shu asosda maqolada infotainmentni tyutorlikning yordamchi emas, balki kommunikativ-motivatsion komponenti sifatida talqin qilish taklif etiladi. Bu degani, tyutorning raqamli kontentdan foydalanishi shunchaki ma’lumot yuborish emas, balki talabani faol muloqotga jalb etuvchi, uning psixologik masofasini qisqartiruvchi va ijobiy ta’lim tajribasini shakllantiruvchi vosita bo‘lishi kerak.

Tahlil natijalariga ko‘ra, tyutorlar boshqaruv faoliyati samaradorligini baholash uchun uch darajali indikatorlar tizimi maqsadga muvofiq: birinchi daraja - jarayon indikatorlari, masalan aloqa chastotasi, monitoring muntazamligi, individual rejalashtirish sifati; ikkinchi daraja - oraliq natija indikatorlari, ya’ni talabalar qoniqishi, faolligi, motivatsiyasi, adaptatsiyasi; uchinchi daraja - yakuniy natija indikatorlari, ya’ni akademik muvaffaqiyat, akademik qarzdorlikning kamayishi, talabaning universitet hayotiga integratsiyalashuvi va xavf guruhidagi talabalar bilan ishlash samarasi. Bu yondashuv kvalimetrik baholash uchun nazariy asos yaratadi. UNESCOning ma’lumotlarga tayanuvchi boshqaruv haqidagi yondashuvi va milliy normativ hujjatlardagi muvofiqlashtirish talablari ham ayni modelga mos keladi.

Muhokama shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy oliy ta’limda tyutorlik ikki qutb oralig‘ida rivojlanmoqda: bir tomonda insoniy hamrohlik, tarbiyaviy ta’sir va individual qo‘llab-quvvatlash; ikkinchi tomonda esa raqamli monitoring, AI vositalari va ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv. Mavjud adabiyotlarda ko‘pincha shu ikki qutb alohida o‘rganiladi. Mazkur maqolaning asosiy natijasi shundaki, bu ikki yo‘nalishni qarama-qarshi qo‘yish emas, balki integratsiyalash kerak. Tyutor texnologiyaga bo‘ysunuvchi xodim ham emas, undan butunlay mustaqil an’anaviy murabbiy ham emas; u raqamli va insoniy boshqaruvni uyg‘unlashtiruvchi strategik figuradir. Aynan shu xulosa tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirishning nazariy-metodologik poydevorini belgilaydi.

Umumiy xulosa shuki, tyutorlar boshqaruv faoliyatini rivojlantirish masalasi zamonaviy oliy ta’limning markaziy muammolaridan biridir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tyutorlikni faqat pedagogik qo‘llab-quvvatlash yoki individual maslahat berish shakli sifatida talqin qilish bugungi universitet ehtiyojlari uchun yetarli emas. Raqamli transformatsiya, talaba markazli ta’lim, individual trayektoriyalar, akademik tavakkalchiliklarni erta aniqlash va ma’lumotga tayanuvchi boshqaruv kabi tendensiyalar tyutorni oliy ta’limning institutsional boshqaruv tizimidagi muhim subyektga aylantirmoqda. O‘zbekistonning 2030-yilgacha oliy ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi hamda 2025-yilgi tyutorlik nizomi ushbu yo‘nalishning normativ asosini mustahkamlaydi.

Xorijiy tadqiqotlar tutoringning student engagement va motivatsiyaga ijobiy ta'sirini, rus tadqiqotlari esa tyutor kompetensiyalari va tayyorlashning zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA. Tadqiqot natijasida tyutorlar boshqaruv faoliyatining maqsadli, mazmuniy, tashkiliy, kommunikativ, diagnostik, texnologik va natijaviy komponentlari bir butun tizim sifatida tavsiflandi. Eng muhim ilmiy natija shundaki, tyutorlar boshqaruv faoliyatiga nisbatan alohida biror yondashuv emas, balki tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va raqamli yondashuvlarni integratsiyalovchi nazariy-metodologik model samaraliroq ekani asoslandi. Bu model tyutorlikni an'anaviy nazoratdan strategik boshqaruvga ko'taradi. Infotainment texnologiyalari esa ushbu modelda yordamchi element emas, balki talabaning qiziqishi, ishonchi va faol ishtirokini ta'minlaydigan kommunikativ-motivatsion omil sifatida talqin qilindi. Natijada tyutorlik faoliyatini raqamli va insoniy mexanizmlar uyg'unligida tashkil etish oliy ta'lim boshqaruvi samaradorligini oshirishga xizmat qilishi isbotlandi.

Amaliy jihatdan qaraganda, ushbu maqola natijalari tyutorlik faoliyati reglamentlarini takomillashtirish, tyutorlar uchun malaka talablari va kompetensiyalar modelini ishlab chiqish, raqamli monitoring platformalari uchun talablarni belgilash, ichki KPI va kvalimetrik baholash mezonlarini shakllantirish, shuningdek DSc darajasidagi dissertatsiya boblarini nazariy-metodologik jihatdan mustahkamlash uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Kelgusi bosqichda ushbu modelni savolnoma, ekspert baholash, case-study va tajriba-sinov orqali empirik tekshirish maqsadga muvofiqdir

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1.Dumitru, C., Boiangiu, C.-A. va boshq. Academic support through tutoring, guided learning, and learning diaries in the context of the COVID-19 pandemic: an experimental model for master's students // Frontiers in Education. – 2024. – Vol. 9. – Article 1256960. (Frontiers)

2.Godsk, M., Møller, K. L. Engaging students in higher education with educational technology // Education and Information Technologies. – 2025. – Vol. 30. – maqola sahifalari onlayn nashr formatida berilgan. (Springer)

3.Villarrubia Zúñiga, M. S., va boshq. Evaluation of sustainability in university tutoring programs for educational leadership: a case study // Frontiers in Education. – 2024. – Vol. 9. – Article 1416666. (Frontiers)

4.du Plooy, E., Casteleijn, D., Franzsen, D. Personalized adaptive learning in higher education: A scoping review of key characteristics and impact on academic performance and engagement // Heliyon. – 2024. – Vol. 10. – Article e39630. (ScienceDirect)

5.Bai, H., Lui, W. C., Khiatani, P. V. Promoting student engagement with GPTutor: An intelligent tutoring system powered by generative AI // International Journal of Educational Technology in Higher Education. – 2025. – Vol.

22. – Article 77. (Springer)

6.Qian, Y. Pedagogical Applications of Generative AI in Higher Education: A Systematic Review of the Field // TechTrends. – 2025. – Vol. 69. – P. 1105–1120. (Springer)

7.Kim, L. G. Роль тьютора в организации учебного процесса современного вуза // Проблемы современного педагогического образования. – 2025. – maqola onlayn nashr formatida. (КиберЛенинка)

8.Yurtaeva, A. S. Влияние компетенций тьютора на качество дистанционного обучения // maqola onlayn ilmiy nashrda. – 2025. – maqola onlayn formatida. (КиберЛенинка)

9.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5847-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida // Lex.uz. – 2019. – 8-oktabr. (LEX.UZ)

10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 656-son qarori. Oliy ta'lim tashkilotlarida tyutorlik faoliyatini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida // Lex.uz. – 2025. – 17-oktabr. (LEX.UZ)